

Politologie v Polsku

MICHAL KUBÁT

V minulém čísle Politologického časopisu se objevil článek Víta Hlouška o politologii v Litvě.¹ Tento článek považuji za velmi zajímavý a důležitý. Demokratizace nespočívá pouze v uskutečnění svobodných voleb a zavedení tržní ekonomiky, ale jejím výrazem jsou i „drobnější“ věci jako například znovuoobnovení svobodného bádání a svobodné pedagogické činnosti na všech úrovních vzdělávacího systému. S tím souvisí i rozvoj, popřípadě vznik (obnovení) nových (staronových) vědních oborů.

Jedním z oborů, který musel v komunistických dobách čelit absolutnímu zpolitizování, ba přímo zániku, byla politologie. Politologie to neměla vůbec jednoduché nejenom kvůli tomu, že je součástí v komunismu těžce zkoušených společenských věd, ale proto, že jde až k samé podstatě – zkoumání a objasňování fenoménu politiky ve všech jejích dimenzích. Není divu, že autoritativní a totalitní komunistické režimy se politologie dílem bály a likvidovaly ji, dílem se snažily zneužít ji ve svůj prospěch a přeměnit (a tedy vlastně také zlikvidovat) do podob typu „vědecký komunismus“, „marxismus-leninismus“ apod.

Politologii čekal ve středovýchodní Evropě po pádu komunismu na přelomu osmdesátých a devadesátých let těžký úkol – prakticky znovu vzniknout a začít od počátku. Dobrým příkladem je právě Litva, o které píše V. Hloušek. Tento úděl však nepotkal všechny státy beze zbytku. Tak jako existovaly ve středovýchodní Evropě rozdíly mezi jednotlivými komunistickými zeměmi v politické rovině, existovaly rovněž rozdíly v možnosti či nemožnosti rozvoje společenských věd. Jako příklad z druhého konce pomyslné škály než Litva je nepochybně Polsko.

Politologie zdaleka není u našich severních sousedů žádnou novinkou. Na rozdíl od nás a většiny států sovětského bloku se zde politologie ve skutečném slova smyslu mohla až na malé intermezzo v padesátých letech a na počátku šedesátých let relativně svobodně rozvíjet. Není divu, že se po roce 1989 polská politologie zařadila k nejdynamičtějším společenskovědním oborům v Polsku a dnes zde zaujímá spolu s proslulou polskou sociologií výsadní postavení. Polská politologie patří k nejlepším v postkomunistické Evropě a je důstojným partnerem „západním“ politickým vědám.

1. Vznik a vývoj politických věd v Polsku

1.1 Prapočátky polského studia politiky (1662–1902)

Kořeny polského studia politiky (ještě nikoli politologie v dnešním slova smyslu) sahají až do šestnáctého století. Prvním polským vědecko-didaktickým pracovištěm, které do svého programu zařadilo základy vědy o politice, byla Akademie ve Vilně (*Akademia Wileńska*), založená v roce 1578 králem Stefanem Batorym. V roce 1662 zde katolický kněz Kazimierz Wojasznarowicz

založil Katedru politiky (*Katedra Polityki*)², která realizovala badatelsko-výchovné cíle. Široce chápaná věda o politice tehdy měla multidisciplinární charakter a zabývala se takovými tématy jako obecná teorie státu, ústavní právo, administrativní právo, politická statistika, mezinárodní právo, politická ekonomie apod.

Další vývoj studia politiky v Polsku (a vědy vůbec) úzce souvisel s politickou situací tehdejší doby. Ztráta státnosti na přelomu osmnáctého a devatenáctého století zbrzdila vývoj politické teorie (naopak „zpolitizovala“ polskou kulturu, obzvláště krásnou literaturu). Přesto nedošlo k úplnému zastavení vědecké a pedagogické činnosti v oboru studia politiky. Na území rakouského záboru vznikla ve Lvově v roce 1784 v rámci Lvovské jezuitské akademie (*Lwowska Akademia Jezuitska*)³ Katedra politických nauk (*Katedra Umiejętności Politycznych*). Obdobná katedra vznikla v roce 1801 v Krakově na Jagellonské univerzitě (*Uniwersytet Jagielloński*), a to v rámci právnické fakulty. V pruském záboru žádná vysoká škola neexistovala. V ruském záboru došlo v roce 1803 k přejmenování vilenské akademie na Imperátorskou-vilenskou univerzitu (*Imperatorsko-Wileński Uniwersytet*) a její součástí byla Fakulta morálních a politických věd (*Wydział Nauk Moralnych i Politycznych*). Teorie politiky se dále objevila v programu Královsko-varšavské univerzity (*Królewsko-Warszawski Uniwersytet*), která byla založena v roce 1818. Po listopadovém povstání (1831) byly univerzity ve Vilni a Varšavě zlikvidovány. Zrušena byla rovněž Katedra politických nauk (1880) ve Lvově a polská politická věda dočasně přestala existovat.

1.2 Vznik a vývoj moderní polské politologie v letech 1902–1945

Polská politologie v moderním pojetí začala fungovat v roce 1902, kdy byla ve Lvově založena Škola politických věd (*Szkola Nauk Politycznych*). O několik let později vznikla v Krakově z iniciativy profesorů práv Jagellonské univerzity⁴ Polská škola politických věd (*Polska Szkoła Nauk Politycznych*), která začala fungovat v akademickém roce 1911/1912 a v rámci dvouletého studijního programu připravovala budoucí úředníky pro potřeby státní správy a samosprávy (na škole studovali studenti a absolventi Jagellonské univerzity).⁵ Ve stejném roce (1911) vznikla v Krakově Škola sociálně-politických věd (*Szkola Nauk Społeczno-Politycznych*), která měla být „pokrokovou“ alternativou ve vztahu ke konzervativní Polské škole politických věd.⁶

Po vypuknutí první světové války byla činnost polských vysokých škol pozastavena. Nicméně v roce 1915 zahájila ve Varšavě činnost soukromá Škola sociálních a obchodních věd (*Szkola Nauk Społecznych i Handlowych*), na které od roku 1917 existovala Fakulta politických věd. Po získání nezávislosti Polska v roce 1918 byla tato vysoká škola přejmenována na Školu politických věd. V Krakově byla v roce 1921 reaktivována Škola politických věd a v následujících letech vznikaly další vysoké školy a instituty, jejichž náplní byly politické vědy. V Lodži vznikla v roce 1925 filiálka varšavské Školy politických věd⁷ – Vysoká škola sociálních a ekonomických věd (*Wyższa Szkoła Nauk Społecznych i Ekonomicznych*). Další Institut politických věd (*Instytut Nauk Politycznych*) vznikl v roce 1936 v Poznani.

V roce 1929 byl dále ve Varšavě založen Centrální výbor polských ústavů politických věd (*Centralny Komitet Polskich Instytucji Nauk Politycznych*), který měl za úkol koordinovat činnost všech politologických pracovišť v zemi.

Kromě toho v meziválečném Polsku existovaly instituce, které provozovaly něco, co bychom dnes nazvali mezinárodní teritoriální studia (*area studies*). Ve Vilni vznikl Institut východní Evropy (*Instytut Europy Wschodniej*) a Východní institut (*Instytut Wschodni*).

Meziválečná polská politologie byla charakteristická důrazem na praxi. Výzkum a pedagogická činnost se soustředovala na následující témata: státověda, ústavní právo, politické dějiny a dějiny diplomacie, mezinárodní právo, administrativní právo, náboženské otázky, ekonomická a sociální politika, historie stranictví. Hlavním cílem tehdejší polské politologie bylo připravovat „kádry“ pro nově vznikající politické, administrativní, ekonomické a kulturní instituce obnoveného státu.

Druhá světová válka zasáhla polskou vědu a vysoké školství s nebyvalou krutostí, která se nevyhnula ani politickým vědám. Veškerá činnost polských vysokých škol a vědeckých institucí byla pozastavena. Pouze v Krakově fungovala od října 1944 do února 1945 v rámci tajné výuky na oficiálně nefungující Jagellonské univerzitě Mezinárodní škola politických věd (*Międzynarodowa Szkoła Nauk Politycznych*).

1.3 „Západní“ politická věda ve „východní“ zemi (1945–1989)

Výuka politologie byla obnovena okamžitě po skončení války. V roce 1945 začala ve Varšavě opět fungovat Akademie politických věd se třemi fakultami – žurnalistickou, diplomaticko-konsulární a sociálně-politickou. V Krakově v roce 1946 obnovila činnost Škola politických věd, v roce 1948 však byla zrušena. Rovněž v Krakově vznikla v roce 1947 Vysoká škola sociálních věd (*Wyższa Szkoła Nauk Społecznych*) také se třemi fakultami – administrativní, žurnalistickou a knihovnickou. V letech 1947–1950 byla politologie přednášena na všech polských vysokých školách v rámci programu Studium vědy o Polsku a o současném světě (*Studium nauki o Polsce i świecie współczesnym*).

Krizovým rokem pro polskou politickou vědu byl rok 1951, kdy byly obě vysoké školy zlikvidovány a místo politologie začal být vykládán marxismus-leninismus. Tato situace trvala pouhých pět let a po roce 1956 bylo Polsko spolu s Jugoslávií jedinou komunistickou zemí, kde se nepřednášel vědecký komunismus. Následovalo krátké období „absence“ politologie na polských vysokých školách, ale již v roce 1963 byl do vysokoškolských studijních programů zaveden nejprve jako experiment kurs Základy politických věd (*Podstawy nauk politycznych*). Zpočátku se jednalo o 13 vysokých škol, ale v roce 1966 už to bylo 29 vysokých škol, v roce 1968 65 vysokých škol (cca 20 tis. studentů) a od roku 1970 byly Základy politických věd přednášeny na všech polských vysokých školách. Za účelem koordinace výuky politologie bylo v rámci Varšavské univerzity (*Uniwersytet Warszawski*) založeno Metodické centrum studia politických věd (*Centralny Ośrodek Metodyczny Studiów Nauk Politycznych*) a na všech vysokých školách vznikaly katedry politologie (na některých již od 60. let).

Hlavním problémem byla didaktika. Byly vypracovávány studijní programy, psány učebnice a vznikaly pomocné materiály pro studium politologie. Současně byla školená mladá generace vědeckých a pedagogických pracovníků. To vše velmi napomohlo velkému rozvoji polské politologie v sedmdesátých letech. Největšími a nejdůležitějšími středisky politologie byly univerzity ve Varšavě, Krakově, Vratislavi, Poznani a Lublinu.

V osmdesátých letech nastal útlum, který byl způsoben neutěšenou politickou situací v zemi. Badatelé se potýkali se ztíženou cenzurou. Státem byli preferováni „politologové“, kteří „dokazovali“ správnost politiky Polské sjednocené dělnické strany (PZPR), a naopak potlačováni ti badatelé, kteří si uchovávali nezávislost. Krizová byla situace hlavně ve druhé polovině osmdesátých let, ta však netrvala dlouho, protože rok 1989 vše změnil.

Hovoříme-li o období tzv. lidového Polska, musíme ještě zmínit dvě protikladné věci. Na jedné straně v zemi působily dvě instituce, které sloužily čistě komunistické straně a vychovávaly vojenský a stranický politický aparát. V letech 1951–1990 fungovala Vojenská politická akademie (*Wojskowa Akademia Polityczna*) a v letech 1957–1968 a 1971–1990 Vysoká škola sociálních věd při Ústředním výboru PZPR (*Wyższa Szkoła Nauk Społecznych przy KC PZPR*)⁸. Na straně druhé se Polsko již v roce 1950 stalo členem Mezinárodní společnosti pro politické vědy (IPSA) a od roku 1957 tam existuje Polská společnost pro politické vědy (*Polskie Towarzystwo Nauk Politycznych*). Od roku 1972 je politologie přítomna na půdě Polské akademie věd (*Polska Akademia Nauk*), kde byl založen Výbor pro politické vědy (*Komitet Nauk Politycznych PAN*). Existovaly tedy jakoby dvě politologie – skutečná („západní“) a zdánlivá („pseudo“).

S výjimkou zmíněných zpolitizovaných stranických škol je třeba říci, že se před rokem 1989 mohla polská skutečná politologie od šedesátých let až na krátké „krizové“ časové úseky (zejména druhá polovina 80. let) relativně svobodně rozvíjet a v Polsku vznikalo mnoho vědecky cenných děl.⁹ Od konce šedesátých let pravidelně vycházel odborný politologický časopis *Studie politických věd* (*Studia Nauk Politycznych*). Polské politické vědy se v té době soustředily na několik oblastí: sociologie politiky (J. Wiatr), teorie politiky (F. Ryszka), politická kultura (K. Pałeczki), teorie politického rozhodování (A. Bodnar), teorie revoluce (J. Staniszkis), volební chování (S. Gebethner), teorie demokracie (M. Sobolewski), psychologie v politice (J. Reykowski), teorie mezinárodních vztahů (L. Pastusiak).

2. Polská politologie dnes

Pád komunismu samozřejmě přinesl lepší podmínky (nikoli materiální) pro další rozvoj politologie. Obecně ale rok 1989 paradoxně nepřinesl polské politologii nějaké „revoluční“ změny, respektive politologie v Polsku nemusela po roce 1989 znovu vznikat a etablovat se, jako například v již zmiňované Litvě nebo koneckonců u nás v Československu (České republice), nýbrž mohla navázat na předchozí období. V Polsku fungovala rozvinutá síť politologických pracovišť s mnoha dobrými odborníky (po roce 1989 na některých z nich proběhly reorganizace), existovaly propracované studijní programy a odborné publikace, byli studenti.

2.1 Institucionální zázemí politologie v dnešním Polsku

Politologie je v Polsku „provozována“ na třech úrovních – 1) univerzitní, 2) neuniverzitní a 3) soukromé.

1) Univerzitní báze je velmi široká a dnes v Polsku prakticky neexistuje univerzita, kde by politologie chyběla, ať již na úrovni fakulty, institutu nebo katedry (výjimkou je Varmińsko-Mazurská univerzita /*Uniwersytet Warmińsko-Mazurski*/ v Olsztynu, která vznikla v roce 1999 a teprve se formuje). Mezi nejdůležitější centra univerzitní politologie patří Varšava, Krakov, Lublin, Lodž, Vratislav, Katowice, Poznaň, Štětín, Gdaňsk, Toruň, Opole.

Na Varšavské univerzitě existuje již od roku 1975 Fakulta žurnalistiky a politických věd (*Wydział Dziennikarstwa i Nauk Politycznych UW*)¹⁰, která se skládá ze čtyř institutů (žurnalistiky, politických věd, mezinárodních vztahů, sociální politiky). Institut politických věd má tři

katedry (politických systémů, dějin politického myšlení a sociálních hnutí a politické filosofie a sociologie politiky) a každá katedra čtyři oddělení.¹¹ Kromě toho na Varšavské univerzitě existují mezinárodní teritoriální studia, a to buď v rámci Fakulty geografie a regionálních studií (*Wydział Geografii i Studiów Regionalnych UW*) nebo speciálních center (např. Centrum britských studií, Centrum latinskoamerických studií nebo Evropského centra). Lodžská univerzita (*Uniwersytet Łódzki*) má od 1. září 2000 Fakultu mezinárodních a politologických studií (*Wydział Studiów Międzynarodowych i Politologicznych UL*) se dvěma instituty (Institut mezinárodních studií /4 katedry/ a Institut politologických studií /4 katedry/) a několika vědeckými skupinami. Další Fakulta politologie (*Wydział Politologii*) existuje od roku 1993 na Univerzitě Marie Curie-Skłodowské (*Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej*) v Lublinu (fakulta má osm kateder).¹²

Ke skupině polských univerzit, které mají politologické fakulty, se brzy připojí Jagellonská univerzita v Krakově, kde bude 1. 10. 2001 stávající (fungující od roku 1970) Institut politických věd (*Instytut Nauk Politycznych UJ*) přeměněn na Fakultu mezinárodních a politických studií (*Wydział Studiów Międzynarodowych i Politycznych UJ*) (dosavadní krakovský Institut politických věd je formálně součástí právnické fakulty, ale se svými deseti katedrami¹³, vlastním vedením a samostatnou administrativou spíše připomíná fakultu než institut).

Politologické instituty fungují na čtyřech polských univerzitách. Univerzita Adama Mickiewicze (*Uniwersytet im. Adama Mickiewicza*) v Poznani má Institut politických věd a žurnalistiky (*Instytut Nauk Politycznych i Dziennikarstwa*), který je součástí Fakulty sociálních věd (*Wydział Nauk Społecznych UAM*). Institut má osm kateder.¹⁴ Slezská univerzita (*Uniwersytet Śląski*) v Katowicích má rovněž Institut politických věd a žurnalistiky (*Instytut Nauk Politycznych i Dziennikarstwa*), ve kterém je sedm kateder.¹⁵ Velký Institut politologie (*Instytut politologii*) působí od roku 1969 v rámci Vratislavské univerzity (*Uniwersytet Wrocławski*). Institut je součástí Fakulty sociálních věd a má osm kateder a dvě oddělení.¹⁶ Štětínská univerzita (*Uniwersytet Szczeciński*) má menší Institut politologie (*Instytut Politologii*), který je součástí Humanitní fakulty (*Wydział Humanistyczny USz*), a který disponuje šesti katedrami.¹⁷

Na nejnižší úrovni, tedy na úrovni kateder, je politologie zastoupena na univerzitách v Toruni, Gdaňsku, Lublinu (Lublin má dvě univerzity) a Białymstoku. Katolická lublinská univerzita (*Katolicki Uniwersytet Lubelski*) má Katedru politologie (*Katedra Politologii*), která je součástí Institutu sociologie (*Instytut Socjologii*) a ten Fakulty sociálních věd (*Wydział Nauk Społecznych KUL*). Na Univerzitě Mikuláše Koperníka (*Uniwersytet Mikołaja Kopernika*) v Toruni funguje Katedra politologie (*Katedra Politologii*), která není součástí žádného institutu, ale podléhá Humanitní fakultě (*Wydział Humanistyczny UMK*). Toruňská Katedra politologie se dělí na tři oddělení.¹⁸ Na Gdaňské univerzitě (*Uniwersytet Gdański*) působí jako součást Fakulty sociálních věd (*Wydział Nauk Społecznych UG*) tři politologicky zaměřené katedry.¹⁹

2) Neuniverzitní úroveň představují další vysoké školy neuniverzitního typu. Katedry politologie existují na pedagogických (Bydhošť, Kielce, Krakov) a také ekonomických vysokých školách (např. Olsztyn). Jak již bylo zmíněno, v Polsku existuje od roku 1957 Polská společnost pro politické vědy (*Polskie Towarzystwo Nauk Politycznych*). Polská společnost pro politické vědy prošla na začátku devadesátých let krizí, kdy jí hrozil rozpad na několik menších organizací, ale její jednota nakonec zůstala zachována a společnost stále existuje, i když v domácím prostředí není příliš aktivní, hlavně co se týče vydavatelské činnosti (spíše pořádá různé kongresy). Polská společnost pro politické vědy vykazuje více aktivit na mezinárodním poli (pro tyto účely vydává *Polish Political Science Yearbook*). Je členem IPSA, měla své

zástupce v jejím vedení a redakčních radách časopisu *International Political Science Review* (S. Ehrlich, A. Bodnar, J. Wiatr, L. Pastusiak). Na Polské akademii věd (*Polska Akademia Nauk*) působí Institut politických studií (*Instytut Studiów Politycznych PAN*), který se zabývá badatelskou a vydavatelskou činností (politologický výzkum je také prováděn na Institutu filosofie a sociologie Polské akademie věd /*Instytut Filozofii i Socjologii PAN*/).

3) Soukromá sféra, která se zabývá politologií, je zastoupena jednak soukromými vysokými školami, jednak nadacemi. V akademickém roce 1999/2000 poskytovalo politologická studia devět soukromých vysokých škol, ale pouze dvě nabízejí v oboru politologie magisterské studium. Jsou to Vysoká škola Pavla Włodkowicze v Plocku (*Szkoła Wyższa im. Pawła Włodkowicza*) a Vysoká škola humanitní v Puławsku (*Wyższa Szkoła Humanistyczna w Puławsku*).²⁰

2.2 Vydavatelské aktivity

Vydavatelská činnost je v oblasti politických věd neobyčejně bohatá, a to jak co do původní tvorby, tak co do překladů. V Polsku je, co se týče vydavatelských aktivit, tak trochu paradoxní situace, protože se jedná téměř výhradně o knižní produkci.

V Polsku neexistuje obecně uznávaný celostátní odborný politologický časopis s pravidelnou periodicitou, který by reprezentoval celou polskou politologickou obec (jako například u nás *Politologický časopis* nebo *Politologická revue*). Časopisy, které existují, jsou spíše regionální s omezeným dosahem a jsou vydávány nepravidelně a s velkými obtížemi. Zdaleka ne všechna tato periodika jsou navíc politologickými časopisy sensu stricto. V letech 1995–1997 vycházel v Krakově politologický půlročník *Ad Meritum*, který byl vydáván nadací Mezinárodní centrum pro rozvoj demokracie (*Fundacja Międzynarodowe Centrum Rozwoju Demokracji*), ale vydávání tohoto časopisu bylo zastaveno kvůli neutěšené finanční situaci. Rovněž v Krakově se v souvislosti s přeměnou Institutu politických věd na Fakultu mezinárodních a politických studií Jagellonské univerzity připravuje k pravidelnému vydávání s půlroční periodicitou odborný časopis *Krakovské politologické studie* (*Krakowskie Studia Politologiczne*). Institut politických studií Polské akademie věd nepravidelně vydává časopisy *Politické studie* (*Studia Polityczne*), *Kultura a společnost* (*Kultura i Społeczeństwo*), *Archív dějin politického myšlení* (*Archiwum Historii Myśli Politycznej*), *Politicus*, *Bulletin ISP* a *Civitas*. Institut politických věd Varšavské univerzity ve spolupráci s nakladatelstvím Elipsa vydává časopis *Politologické studie* (*Studia Politologiczne*). Další univerzity vydávají různá teoretická periodika typu „studie a materiály“, „vědecké sešity“, „vědecké ročníky“ apod. Soukromá Vysoká škola humanitní v Puławsku vydává od roku 1999 časopis *Ročník politických věd* (*Rocznik Nauk Politycznych*). V Gdaňsku se objevuje neuniverzitní časopis *Politický přehled* (*Przegląd Polityczny*). Dolní komora parlamentu Sejm vydává již devátým rokem v pravidelné dvouměsíční periodicitě časopis *Przegląd Sejmowy*, který je zaměřen spíše ústavně-právně, ale objevují se tam rovněž politologické studie. Několik časopisů se zabývá otázkami mezinárodních vztahů a mezinárodních teritoriálních studií (například čtvrtletník *Východní přehled* /*Przegląd Wschodni*/ nebo čtvrtletník *Mezinárodní věci* /*Sprawy Międzynarodowe*/).

Nepříznivá situace, pokud jde o pravidelné vydávání odborných časopisů, se projevuje v jejich špatné dostupnosti, nízkých nákladech, vysokých cenách a nedostatečné míře prestižnosti. Čteme-li polské odborné politologické knižní publikace, zjistíme, že se v nich vůbec neobjevují odkazy (a citace) na studie a stati z těchto časopisů.

Oproti tomu knižní trh je velmi bohatý. Hlavními vydavatelskými centry jsou Varšava, Krakov, Vratislav a Lublin (méně Katowice, Gdaňsk, Poznaň, Toruň). Publikování politologických prací se věnuje řada nakladatelství – univerzitní (své nakladatelství, které publikuje s větší či menší intenzitou politologické práce, má každá polská univerzita), státní a soukromá.

Mezi neaktivnější varšavská nakladatelství patří Vědecké nakladatelství Scholar (*Wydawnictwo Naukowe Scholar*) a Nakladatelství Elipsa (*Dom Wydawniczy Elipsa*), které vydávají práce politologů hlavně z Varšavské univerzity. Elipsa ve spolupráci s Institutem politických věd Varšavské univerzity publikuje politologické monografie v sérii *Studie o politice* (*Studia nad Polityką*). Ve Varšavě rovněž sídlí Státní vědecké nakladatelství (*Państwowe Wydawnictwo Naukowe*), které se hodně věnuje překladům děl zahraničních politologů (Dahl, Lipset, Huntington, Sartori, Braud, Hallowell), ale také domácí politologii. Velké množství politologických prací je publikováno v parlamentním Sejmovém nakladatelství (*Wydawnictwo Sejmowe*), a to opět jak zahraničních, tak i domácích. V Krakově působí Nakladatelství Jagellonské univerzity (*Wydawnictwo UJ*), dále známé nakladatelství Znak, které vydává politologická díla (mj. Bobbio, Putnam, Pérez-Díaz) společně s Nadací Stefana Batoryho (*Fundacja im. Stefana Batorygo*) v řadě *Demokracie, filosofie a praxe* (*Demokracja, Filozofia i Praktyka*) a další menší nakladatelství (například PiT). Vratislavské politologii jednoznačně dominuje Nakladatelství Vratislavské univerzity (*Wydawnictwo UW*), které vydalo velké množství prací, ale pouze politologů místní univerzity. Nakladatelství Vratislavské univerzity vydává politologické publikace samostatně nebo v rámci *Acta Universitatis Wratislaviensis*, kde existuje speciální řada *Politologie*. Velmi aktivně dále působí nakladatelství Univerzity Marie Curie-Sklodowské v Lublinu (*Wydawnictwo UMCS*), kde podobně jako ve Vratislavi existuje v rámci *Annales UMCS* sekce *Politologie* (jen v Lublinu bylo v letech 1997–1999 vydáno 65 politologických knižních publikací a 196 studií!).

Vlastní nakladatelství má také Institut politických studií Polské akademie věd, respektive samotný institut je oprávněn vydávat knížky, což také činí.

2.3 O čem je dnešní polská politologie?

V roce 1997 dosáhl počet studentů politologie na státních vysokých školách počtu 16.500 osob. Od akademického roku 1999/2000 probíhá magisterské studium politologie na jedenácti univerzitách a čtyřech vysokých pedagogických školách, které zajišťuje několik stovek vysokoškolských pedagogů (v akad. roce 1997/98 to bylo 606 osob – 188 profesorů a docentů politologie, 280 odborných asistentů /dr./, 143 asistentů /mgr./ a 42 vědecko-technických pracovníků a knihovníků). Většina univerzit dále v oboru politologie poskytuje postgraduální doktorské studium, lze se na nich habilitovat a získat profesury.

Polská politologie se v současné době věnuje všem jejím oblastem. Jistou zvláštností, respektive odlišností oproti ČR, je začlenění žurnalistiky do politologických fakult a institutů, což je důsledek historického vývoje polských politologických pracovišť a studijních programů (možná, že právě tato skutečnost stojí v pozadí lepší kvality polské politické žurnalistiky než té naší).

Jako hlavní oblasti zájmu polských politologů bychom mohli označit následující témata: sociologie politiky, volební chování, volby a volební systémy, teorie politiky, strany a stranické systémy, teorie a praxe transice a demokratické konsolidace, nejnovější politické dějiny, politické

systémy, historie a současnost politického myšlení, teorie demokracie, teorie totalitarismu, politická kultura, politická geografie, mezinárodní teritoriální studia (hlavně východoevropská studia), mezinárodní vztahy atd. Polští politologové se přitom rovnocenně věnují jak teoretické, tak i praktické rovině.

Zvláštní důraz je kladen na samotné Polsko, které je z politologického hlediska řadu let detailně rozpracovávalo (přechod k demokracii a demokratická konsolidace, politický vývoj po r. 1989, volby a volební systémy včetně volebního chování, strany a stranický systém, politický systém /vývoj a současnost/ a dal.). Polská politologie zachází při studiu vlastní země skutečně do nejmenších detailů. Je zvykem, že po každých volbách vychází několik odborných publikací, které dané volby analyzují. Objevují se rozsáhlé práce, které se věnují pouze jediné instituci – například Sejmu nebo prezidentu republiky. Velkému zájmu autorů a vydavatelů se těšily volební reformy (především rok 1993) a administrativní reforma (1998/1999).

Výjimečné nejsou různé encyklopedické přehledy, lexikony a slovníky.

* * *

O polské politologii bychom mohli hovořit dlouho. V Polsku je mnoho kvalitních politologických pracovišť, vychází mnoho kvalitních publikací. Řada polských politologů se prosadila na mezinárodní politologické scéně (Wiater, Staniszkis, Gebethner a dal.). Jediným „zaváháním“ polské politologie je špatná situace, pokud jde o odborné časopisy.

Polská politologie je, pokud jde o výchozí podmínky, spíše výjimečná. Po roce 1989 nemusela začínat od nuly, nýbrž měla na co navázat. Značně se tedy odlišuje od české politologie a také většiny ostatních postkomunistických států. Nicméně i tak by mohla být vhodným inspirativním zdrojem pro českou politologii, zejména dnes, více jak deset let po Listopadu. Každopádně znalost situace v okolních postkomunistických zemích je vždy podnětná, umožňuje komparaci a může se tak stát impulsem pro další vývoj.

Poznámky:

1. Hloušek, V. *Politologie na Litvě: vznik, vývoj, instituce a inspirace (?)*. Politologický časopis č. 1/2001, s. 106–112.
2. Některé zdroje uvádějí, že se jednalo o Katedru politického práva (*Katedra Prawa Politycznego*).
3. Akademia byla později přejmenována na Císařsko-Královskou univerzitu (*Cesarstwo-Królewski Uniwersytet*).
4. Jednalo se o konzervativní badatele, kteří vycházeli z metod klasického pozitivismu konce devatenáctého století.
5. Součástí programu byly mj. následující kursy: politický a ekonomický systém Polska v různých historických epochách, politická a ekonomická geografie Polska, politické, ekonomické a správní systémy Ruska, Rakouska a Pruska, dějiny evropské diplomacie, politická ekonomie, sociální politika atd.
6. V programu se objevovaly také kursy jako například sociologie, politická historie, sociální politika, ekonomie atd.
7. V den napadení Polska Německem – 1. září 1939 – získala statut univerzity a byla přejmenována na Akademii politických věd (*Akademia Nauk Politycznych*).
8. V roce 1984 byla přejmenována na Akademii sociálních věd (*Akademia Nauk Społecznych*).
9. Za všechny jmenujme jako příklad teorii hegemonické strany profesora J. J. Wiatera, kterou v sedmdesátých letech převzal Giovanni Sartori.

10. V letech 1967–1975 tam existoval Institut Politických věd, který byl součástí Fakulty sociálních věd (*Wydział Nauk Społecznych UW*).
11. Katedra politických systémů se skládá z Oddělení evropských institucí, Oddělení politických a ústavních institucí moderních států, Oddělení vědy o státě a politice, Oddělení politického systému Polska. Katedra dějin politického myšlení a sociálních hnutí se skládá z Oddělení politické kultury, Oddělení politického myšlení, Oddělení nejnovějších politických dějin, Oddělení sociálních hnutí. Katedra politické filosofie a sociologie politiky se skládá z Oddělení sociopolitické dokumentace, Oddělení psychologie politiky, Oddělení sociologie politiky a metodologie výzkumu, Oddělení politické teorie a filosofie.
12. Jsou to: Katedra mezinárodních vztahů, Katedra politického myšlení 19. a 20. století, Katedra politických hnutí, Katedra politických systémů, Katedra sociologie politiky, Katedra lidských práv, Katedra žurnalistiky a Katedra etnických výzkumů.
13. Jedná se o Katedru dějin politických a právních doktrín, Katedru dějin polského politického myšlení, Katedru moderních dějin, Katedru sociologie práva, Katedru mezinárodních vztahů, Katedru moderních politických systémů, Katedru moderních politických hnutí a doktrín, Katedru metodologie a teorie politiky, Katedru žurnalistiky a konečně Katedru výzkumu médií.
14. Jsou to: Katedra žurnalistiky, Katedra moderních politických dějin, Katedra mezinárodní ekonomiky, Katedra ekonomické a sociální politiky, Katedra mezinárodních vztahů, Katedra teorie politiky, Katedra politických systémů a Katedra médií a mediálního práva).
15. Katedra teorie politiky a politických systémů, Katedra politických systémů zemí střední a východní Evropy, Katedra politických systémů vysoce rozvinutých zemí, Katedra mezinárodních politických vztahů XX. století, Katedra dějin sociálního a politického myšlení, Katedra sociální politiky a metodologie sociálních výzkumů a Katedra žurnalistiky.
16. Katedra moderních dějin a sociálních hnutí, Katedra masové komunikace a žurnalistiky, Katedra mezinárodních politických vztahů, Katedra administrativní politiky a veřejných služeb, Katedra sociální a ekonomické politiky, Katedra politických systémů, Katedra teorie politiky, Katedra moderního politického myšlení a Oddělení dokumentace a výzkumu politického života a Metodické a počítačové oddělení.
17. Jsou to: Katedra německých studií a politických a sociálních hnutí, Katedra nejnovějších dějin a etnických problémů, Katedra heuristiky, Katedra evropské integrace jm. Jeana Monneta, Katedra politického myšlení, Katedra politických systémů.
18. Oddělení politického myšlení, Oddělení politické kultury a Oddělení teorie politiky.
19. Katedra nejnovějších dějin a politického myšlení, Katedra mezinárodních vztahů, Katedra teorie politiky.
20. Pułtusk se nachází blízko Varšavy, a proto je tamní politologie silně personálně obsazená, protože tam jezdí přednášet pedagogové z Fakulty žurnalistiky a politických věd UW a Institutu politických studií PAN.

Seznam použité literatury:

- Antoszewski, A., Herbut, R. (eds.), *Leksykon politologii*. Atla 2, Wrocław 1999.
- Dubrzyńska, H. *Elementy teorii polityki*. Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego, Gdańsk 1998.
- Chmaj, M., Żmigrodzki, M. *Wprowadzenie do teorii polityki*. Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, Lublin 1996.
- Chodubski, A. *Wstęp do badań politologicznych*. Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego, Gdańsk 1998.
- Loth, J. *Przyczynki do historii Szkoły Nauk Politycznych w Warszawie z okazji 50-lecia jej założenia*. Warszawa 1968.
- Miejsce nauk politycznych wśród nauk społecznych w Polsce. Dyskusja*. Studia Nauk Politycznych nr 1–3, 1990.

- Nauki społeczne w Polsce – Przeszłość, dzień dzisiejszy, przyszłość.* Edukacja Polityczna nr 6–7, 1985.
Political Sciences in Poland. PWN, Warszawa 1979.
- Olszewski, E. *Studia politologiczne w Polsce.* Rocznik Nauk Politycznych Nr 1(2), 2000.
- Puchalski, J. *Dzieje katedr i szkół politycznych na ziemiach polskich.* In: *Nauki polityczne jako dyscyplina akademicka w Polsce (1902–1982).* Warszawa 1982.
- Puchalski, J. *Z dziejów nauk politycznych w Polsce.* Studia Nauk Politycznych nr 3, 1981.
- Vykoukal, J. *Vzdělání a poválečná rekonstrukce (Polské vysoké školy v prvních poválečných letech).* In: Šesták, M. (ed.), *Evropa mezi Německem a Ruskem. Sborník prací k sedmdesátinám Jaroslava Valenty.* Historický ústav AV, Praha 2000.
- Wiatr, J., J. *Stan i perspektywy nauk politycznych w Polsce.* (Referat plenarny na VIII Zjazd Polskiego Towarzystwa Nauk Politycznych), Warszawa 1988.
- XXX-lecie Instytutu Nauk Politycznych Uniwersytetu Warszawskiego. Materiały I Ogólnopolskiej Sesji Politologów.* Warszawa, 21 listopada 1997 r. Studia Politologiczne, wydanie specjalne 1998.
- Zegadłowicz, M. *Kierunki przemian w polskiej politologii w XX wieku.* In: Świętochowska, U. (ed.), *Z problemów polityki społecznej i edukacji politologicznej.* Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego, Gdańsk 1993.

!!! Nová internetová stránka !!!

**Centra pro studium demokracie
a kultury (CDK)**

<http://www.cdkbrno.cz>

NA TÉTO ADRESE NALEZNETE:

1. Výběr z REVUE PROGLAS

2. Výběr z Teologického sborníku

**3. INTERNETOVÉ KNIHKUPECTVÍ, které nabízí přehled
všech dosud vydaných i připravovaných titulů CDK.**

**Můžete si zde objednat dosud nerozebrané knihy s 15 % slevou
(poštovné a balné neúčtujeme).**

4. Informace o CDK a jeho projektech

E-mailová adresa CDK: cdk@iol.cz

CDK, Venhudova 17, 614 00 Brno, tel.: 05/4521 3862